

Реферат на тему: "Святослав Гординський"

Святослав Гординський

Святослав Гординський

Не перестаєш дивуватися й радіти з того, скільки по-справжньому великих імен народив і відкрив не лише для України, а й для світу чудовий і дивовижний Львів. Мабуть, самим Богом судилося бути йому непересічним містом у духовній та мистецькій скарбниці всієї планети — і в тому немає перебільшення... Одне з таких славних сучасних імен — Святослав Гординський. Майже половину свого життя прожив він у далекій Америці, не перестаючи водночас бути українцем у кращому значенні цього слова. Останнім часом його ім'я дедалі частіше згадується в рідній Батьківщині. У Львові кілька років тому запроваджено премію імені Святослава Гординського в галузі культури і мистецтв із врученням диплома "Львівська слава", причому отримати цю нагороду переможець може лише один раз у житті, — такі умови присудження премії. Якось, зустрівшись із директором видавництва "Світ", дізналася, що там готується до випуску збірник літературознавчих і мистецтвознавчих статей, есе, новел та інших праць Гординського. А нещодавно в Національному музеї Львова відбулася виставка, що представляла різні напрями його творчого життя — малярство, графіку, літературознавчі й мистецтвознавчі праці, поезію, переклади тощо. В той час у Львові перебували дві доньки нашого поважного земляка, які приїхали ознайомитися з рідним містом свого батька, і саме тоді у Львівській академії мистецтв відбулася наукова конференція, присвячена Гординському. Гості зі США були приємно вражені, що тут, в Україні, знають і пам'ятають їхнього батька. Хоча, як стверджують фахівці, по-справжньому ми ще не усвідомлюємо всієї величі цієї людини, яка завжди долучала свою Україну до світових духовних і мистецьких обріїв — хоч би де вона жила, хоч би чим займалася.

Любов Василівна Волошин, завідувач художньо-меморіального музею Олекси Новаківського у Львові, довгі роки досліджує творчість не лише самого Новаківського, а й його учнів, серед яких яскравою постаттю був Святослав Гординський. З нею наша розмова.

— Святослава Гординського, без перебільшення, можна назвати справжнім європейцем у нашому українському мистецтві, як справедливо сказав про нього один із його товаришів, — розповідає Любов Василівна. — З другого боку, він був людиною, кровно зацікавленою в розвитку національної культури свого народу. І робив це, поєднуючи свою європейськість, якою наповнився на Заході в першій половині ХХ століття, з неповторними українськими традиціями. Гординський усією душею прагнув, щоб українське мистецтво засвоювало найновіші віяння світової культури, але водночас міцно трималося на ґрунті власних традицій. Дуже високо ставив народне мистецтво, а

також школу старовинного візантійсько-руського іконопису, в якому вбачав потужний пласт нашої культури і на якому потім будував свою пізню творчість. Другий аспект, що робить його винятковим явищем у нашій культурі, — це феноменальна різнобічність діяльності. Він і графік (у тому числі книжковий), і художник, і монументаліст, і чудовий мистецтвознавець, журналіст, редактор, перекладач поезій із багатьох іноземних мов (англійської, французької, німецької, італійської, польської тощо), сам визнаний поет — видав кілька поетичних збірок у Львові. Крім усього, С.Гординський — науковець, який дав європейській культурі один із шедеврів нашої середньовічної літератури — "Слово о полку Ігоревім", переклавши його українською, а потім німецькою мовами і написавши дослідження про нерозгадані місця поеми, в якому довів на основі аналогії з українським фольклором українське походження "Слова..." Взагалі, він був речником української культури в іншомовних середовищах, особливо в англomовному. Наприклад, коли на Заході готувалася до виходу монографія про художника Архипенка (англійською мовою), Гординський написав до неї вступ, розповідаючи про Архипенка, який творив авангард на Заході, як про українського художника. Пише вступ (тепер уже французькою мовою) і до монографії про Грищенка, репрезентуючи таким чином українських художників у Європі. Ця різнобічність робить Гординського справді унікальним явищем в нашій культурі.

— Розкажіть, будь ласка, про життя самого Гординського, де він отримав освіту, яку?

— Здавалося, сама доля готувала Святослава Гординського до тієї місії, яку він згодом на себе взяв. А народився він 1906 року в сім'ї Ярослава Гординського, професора української мови і літератури, викладача класичної гімназії у Львові. Отримав Гординський просто блискучу освіту. У 18-річному віці закінчив із відзнакою класичну гімназію, хоч мав істотну фізичну ваду — був майже глухим через перенесену в дитинстві хворобу і тому в основному спілкувався з людьми листуванням. Це, звичайно, утруднювало йому життя. Але при всьому тому він завжди був переможцем в житті, сповненим енергії, зацікавлень культурою, мистецтвом, усім новим, так що ніхто дуже не відчував його фізичного ганджу. По закінченні гімназії продовжує навчання у Львові і вступає до художньої школи Олекси Новаківського, де його та інших майбутніх художників "нудило" від академізму, бо Новаківський намагався дати "спудеям" класичні, академічні основи живопису, які сам виніс із Краківської академії мистецтв. Молоді ж амбітні люди проти цього активно протестували. На Заході сповідувалися тоді кубізм, конструктивізм, сюрреалізм, супрематизм, і молодь захоплювалася цими формами. Новаківський же примушував засвоювати академічне малярство. Пізніше Гординський високо оцінить науку Новаківського. Перше прозріння у його житті настало тоді, коли опинився у США і почав працювати в італійській фірмі, — від нього стали вимагати простого володіння формою, без усякого модернізму. А потім, ставши мистецтвознавцем і глибоко проаналізувавши творчість свого вчителя, Гординський напише, що талант Новаківського схожий на високі дерева, які визначають ландшафт усієї культури. Але тоді, у Львові, він відчував, що просто задихається в академізмі, і

тому у 1927 році їде в Берлін — дуже класичний, із його великими музеями, збірками античного мистецтва. Там як вільний слухач відвідує Берлінську академію мистецтв і курс візантології, що його вів відомий український вчений Володимир Залозецький в Українському науковому інституті. Але невдовзі молодий художник виявив, що все краще в Берліні має паризьке коріння, і тому він "втікає" (як сам говорив) у Париж. Саме тут Гординський знаходить атмосферу, якої потребував, бо Париж справді був лабораторією нових ідей, нової творчості. Вже в той час там існувала велика українська колонія (зараз ми б сказали — діаспора), було чимало й російських живописців. Одним із великих авторитетів вважався художник Глущенко, який мав у Парижі свою майстерню, був визнаним у мистецьких колах, і вся молодь до нього линула. В Парижі Святослав Гординський спочатку відвідує академію Жюльєна, багато копіює в Луврі. Робота в Луврі ввела його в "кухню" великих майстрів — творців ренесансу і бароко. Згодом С.Гординський переходить в Модерну академію Фернана Леже і саме там знаходить свій власний стиль. Невдовзі він напише: "Мене цікавили й інтригували нові форми мистецтва. Я почав поволі усвідомлювати собі, що нові форми можна уже добре поєднувати з мотивами українського народного мистецтва, і кілька моїх графічних праць, які я подав на французькі виставки, були успішні. Кілька місяців студії у модерній академії Ф.Леже допомогли мені остаточно скласти своє власне розуміння форми на площі, що я почав успішно застосовувати в графіці". Нарешті жадоба нових форм (а Леже належав тоді до п'ятірки найавторитетніших у Парижі художників-модерністів) знайшла своє втілення. Стилем Гординського, який викристалізувався у Леже, стало поєднання конструктивних форм (футуристичного, ритмічного руху, кубістики) з українським народним орнаментом. Так він прийшов до своєї власної графічної концепції. Святослав Гординський відтоді починає виставлятися в дуже престижних салонах і має великий успіх, хоча сам скромно про це відгукується. Його графічні роботи-ілюстрації друкуються в ексклюзивних французьких і німецьких журналах. Німецький мистецтвознавець Вольфганг Борн справедливо відзначає, що Гординський у своїй творчості зумів майстерно поєднати національні риси, ментальність українського народу з модерною графічною пластикою.

— Але, наскільки мені відомо, Гординський не залишився у Франції, він повернувся до Львова...

— Так, у 1931 році Гординський приїздить до Львова і в чемоданах (це було справді так) привозить свої роботи й картини видатних художників-парижан: Пікассо, Дерена, Дюффі, Маріо Тоці, Северіні, Шагала, Леже. Потім разом із відомим львівським графіком Ковжуном організовує в Національному музеї у Львові велику художню виставку під егідою новоствореної Асоціації незалежних українських митців (АНУМ), яка почала декларувати себе як організація, що шукає нових сучасних форм вираження. Гординський був її ідеологом та натхненником і фактично формував естетичні принципи АНУМу. Відтоді й аж до 1939 року АНУМ провів на Західній Україні десять великих виставок, у яких Гординський брав участь не лише як художник, а й як мистецтвознавець — створював каталоги і писав до них вступні статті.

Тоді разом із Ковжуном художник захопився книжковою графікою. Крім того, тут, у Львові, він стає і одним із провідних поетів — поруч з Богданом-Ігорем Антоничем, Богданом Кравцівим та іншими. Елементи символізму, неоромантизму перемежуються в його творчості з неокласицизмом. Ввібравши в себе естетику французьких поетів-символістів, згодом він почав тяжіти до поезії Рильського, Бажана, Зерова. Тоді ж Гординський проявив себе і як чудовий мистецтвознавець. Він стає редактором створеного АНУМом високопрофесійного журналу "Мистецтво", а також редактором літературно-мистецького часопису "Назустріч". Гострота думки, інтелектуальний блиск, точність суджень про художників (бо й сам був художником) вирізняють Святослава Гординського з-поміж інших. Крім того, він встигає брати участь у міжнародних виставках у Римі, Берліні, Празі як український графік. Тоді у Львові працювала ціла когорта чудових графіків, і Гординський був одним із найкращих її представників. Просто дивовижно, як цей чоловік усе встигав. Але почався воєнний період. Німецька окупація. У Львові вона була трохи інакшою, ніж на Сході України, позначалася більшою стриманістю, особливо в перші роки. Тому українська інтелігенція використовувала кожен нагоду, щоб працювати. Гординський і тоді був попереду, знову консолідуючи українське мистецтво. Створюється Спілка праці українських образотворчих митців (СУОМ), яка охопила понад чотириста українських художників. За кілька років було проведено шість великих художніх виставок. У 1942 році вже до п'ятої виставки СУОМ Гординський пише великий двомовний (німецько-український) каталог, який довгі роки був фактично єдиним енциклопедичним довідником про життя і творчість українських художників. У вступній статті він зробив професійний огляд українського мистецтва. Війна закінчилась, і на Західній Україні почалися сталінські репресії. Ешелонами вивозили й знищували українську інтелігенцію. Фактично всі учні Новаківського змушені були емігрувати на Захід, рятуючи своє життя. Гординський — також. Спочатку він приїхав у Німеччину, у Мюнхен, який тоді ставав осередком українського життя. Там Гординський 1947 року спільно з однодумцями влаштовує художню виставку, а згодом, як завжди, стає активістом творчого життя і засновує Спілку праці українських образотворчих митців, схожу на львівську. 1948 року в Мюнхені відбулися і дні української культури. Тоді ж він випускає разом з іншими учнями Новаківського солідний журнал "Українське мистецтво". Можна лише уявити собі, яка енергія була у цієї людини. Прямо дивовижно.

— Але ж більшу частину свого життя він разом із сім'єю провів усе-таки в Сполучених Штатах Америки?

— Наприкінці 40-х років починається американський період у житті та творчості Святослава Гординського. І, як завжди, на далекому континенті він також виявляє себе чудовим організатором. У 1953 році засновує "Об'єднання митців-українців Америки", стає його головою. Відразу після створення організації проводить велику виставку з оглядом усіх творчих українських сил, які тоді зібралися у США, випускає каталог виставки, пише вступну статтю. Богдан Певний, один із західних критиків, говорив, що

Святослав Гординський був невтомним речником української культури і української політики в західному світі. Сам Гординський розповідав, що під час зустрічі з художником Петрицьким, який приїхав до США з Радянського Союзу, почув від нього: "Робіть ви тут, за кордоном, те, що ми там, в Україні, робити не можемо". У США Святослав Гординський дуже активно займається й перекладацькою діяльністю — перекладає українською мовою з французької, англійської, італійської кращих поетів початку XX століття, пише надзвичайно глибоке дослідження "Українська ікона XII—XVIII століть" і перекладає свою працю — спочатку англійською мовою, а потім — німецькою. Створює ґрунтовні монографії про українських художників — Глуценка, Шевченка, Ковжуна, Крука, Павлося, Мухіна, Цимбала, Андрусіва, Галину Мазепу, яких в Україні фактично забули або не знали зовсім. Як мистецтвознавець працює і в царині художньої критики. При тому не полишає активної творчої роботи як художник-мистець. На замовлення Йосипа Сліпого Гординський покриває мозаїкою храм Софії у Римі, який вважається однією з найпрекрасніших сучасних святинь "вічного міста". Розписує майже тридцять культових споруд, у тому числі п'ять великих кафедральних соборів — у Вінніпезі, Мельбурні, Мюнхені, Римі. Коли Гординський тільки-но приїхав до США, церкви української громади були розмальовані там у стилі псевдоренесансу. Художник розписав їх у стилі давніх українських традицій. Візантійсько-руський стиль він поєднував із новітніми конструктивними досягненнями.

— До Львова нещодавно приїздили доньки Гординського, а хто була його дружина?

— З походження дружина Святослава Гординського — Мирослава Чапельська — також українка, за професією мистецтвознавець. Працювала переважно як критик, дуже часто публікувалася в престижному тоді на Галичині жіночому журналі "Нова хата". Як і чоловік, виступала за нові естетичні ідеї у мистецтві. Була дуже гарною, як бачимо з фотографій. Після смерті Гординського у 1993 році частина його великої бібліотеки і частина архіву за заповітом "переїхали" до бібліотеки Національного музею у Львові. Натомість тут дуже мало його художніх, графічних творів, отож на виставки доводиться збирати також картини з приватних колекцій львів'ян. Після відвідин Львова дочки художника пообіцяли подарувати Львову його оригінальні твори.

...Святослав Гординський встиг побувати в Україні практично відразу після проголошення нею незалежності. Приїхав до Львова і так само активно, як і завжди (хоч було йому вже за вісімдесят років), зустрічався з однодумцями, спілкувався, виступав. На його останній фотографії, зробленій у той час, ми бачимо цілеспрямований, зацікавлений погляд, блиск в очах. Він продовжував діяти, рухатися, жити, бо головна його мрія здійснилася — встиг приїхати у вільну вже Україну, якій присвятив усе своє життя. Але для справжнього патріота кордонів не існує. Ніде, ні в чому, і це довів нам Святослав Гординський, наш земляк.